

MALİYE BİLGİSİ YETMEZ: KLASİK MÜZİĞİN GÜCÜNÜ KEŞFEDİN!

Orhan ŞENER

Khas Hukuk Fakültesi

Türkiye'deki üniversitelerin Maliye Bölümleri öğretim elemanlarına yönelik Mayıs ayının ikinci haftası Antalya Kemer'de düzenlenen, 33. Uluslararası Maliye Enstitüsü Kongresi'ne Hukuk Fakültemizin Mali Hukuk ABD temsilcisi olarak katıldım. Konferansta "Irrational Behaviors of Consumers" başlıklı bir tebliğ sundum ve İngilizce başka bir toplantının oturum başkanlığını yaptım. Bu yazımın amacı, Vito Tanzi adlı ünlü kamu ekonomisti ile geliştirdiğimiz dostluk ve mesleki bilgi alışverişimizin, bende bıraktığı etkileri meslektaşlarımla paylaşmak istememdir.

Vito Tanzi ile Kurulan Dostluğumuz

Prof. Dr. Vito Tanzi, IMF (International Monetary Fund) ve IIPF (International Institute of Public Finance) kurumlarının başkanlığı görevlerinde bulunmuş Harvard doktoralı önemli bir kamu ekonomistidir. Yaşımız ve aynı konuda çalışmamız nedeniyle, Tanzi ile 3 gün boyunca kahvaltı, yemekler ve çevre gezilerinde hep birlikte olduk. Öncesinde, 1990'lı yıllarda organize edilmiş olan Paris ve sonraki İstanbul Konferansları'nda da birlikte olduğumuzdan, dostluğumuz daha da ilerledi. Vito, eşi ekonometrist Prof. Makia ve benim ortak noktamız, klasik müziksever olmamız ve tesadüfen hepimizin de Beethoven, Brahms ve Mozart hayranı oluşumuz. Ancak, ben bu yazıda daha çok mesleki konulardaki konuşmalarımızı özetleyeceğim.

Açılış konuşması olarak Tanzi iktisadi doktrinleri kamu ekonomisi yönünden ele alan bir bildiri sundu. Pek iyi duyamadığından, benim kürsüye gelmemi işaret ederek bir yorumcuya ihtiyacı olduğunu söyledi. Böylece, Tanzi'nin yanında yerimi alarak Türkçe sorulan soruları İngilizceye çevirerek bir tür suflörü oldum. Öte yandan, elime geçen bu fırsatı değerlendirerek 10 dakika kadar bir de yorum yaptım. Özetle, küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde de, borçlanma ve ciddi sosyo ekonomik sorunlar yarattığını örneklerle anlattım. 1970'li yılların refah devleti uygulamasının bütün dünyada giderek zayıfladığını ve bunun nedenini ise, küreselleşmenin IMF ve Dünya Bankası'nın dayatmalarıyla özelleştirmeler, serbestleştirmeler ve finansal liberalizasyonlar biçiminde yaygınlaştırılmış olmasına

bağladım. Ülkelerin vergi gelirlerinden vazgeçerek özelleştirme gelirlerini artırmaya çalışmalarının ise, doğal tekellerin (kamu iktisadi teşekküllerinin) yarı özel ve kamusal mal üretimini düşürerek, gelir dağılımını kötüleştirdiğini söyledim. Bu görüşümü bütün OECD ülkelerinde Gini Katsayısı'nın önemli ölçüde artarak, 70'li yıllara göre gelir dağılımının son yıllarda bütün ülkelerde bozduğunu öne sürerek vurguladım. Şeker fabrikalarının satışının güncelliği ise, Tanzi'nin konuya olan ilgisini daha da çekti.

Yemeklerde hep klasik müzik konularını konuşurken, gezilerimiz sırasında iktisadi devlet teşekküllerinin önemi üzerinde durduk. Bu konuda Tanzi'nin kafası uzun süre IMF'de çalışması ve bu fonun başkanlığını yapması nedeniyle bayağı karıştı. Sonuçta Tanzi, 1980'li yıllarda hep ekonomik büyümeyi teşvik edici düşük vergilemeye ve özelleştirmelere öncelik veren önerilerine karşın, günümüzde toplum refahını iyileştirici ekonomik kalkınmaya yönelik politikaları da değerlendirmeye başladıklarını söyleyerek IMF politikalarının yanlışlığını kabul etti. Dolayısıyla Tanzi de artık devlet teşvikleriyle gelişmekte olan ülkelerin kalkınamayacaklarını açıkça itiraf etmekteydi. Antik kent Olimpos gezimiz sırasında hep bu konuları konuştuk. Yeniden gözden geçirmek amacıyla bavulumda taşıdığım *Modern Public Finance* adlı kitabımdaki açıklamalarım, görüşlerimi kanıtlama yönünde çok yardımcı oldu. Gerçekten, "Nazilli Bez Fabrikası'nın sosyal faydaları"na ilişkin olarak kitabımda verdiğim ve aşağıda bazılarını sıraladığım örnekler Tanzi'yi bayağı etkilemişti (Şener : 2016, 132-3).

Nazilli Bez Fabrikası'nın Sosyal Faydaları:

- İhtiyaç sahiplerine bedava bez verilmesi
- Sivrisinek Eradikasyon Merkezi
- Çalışanlarına emeklilik sağlaması
- 40 yataklı hastane ve bir eczane
- Okur yazar olmayanlara 5 yıllık eğitim verilmesi
- 40 çocuk için kreş ve 24 yatak
- 1000 kadar çalışan evliler için 264 lojman
- 350 kadar çalışan bekar işçiler için lojman
- Nazilli-Aydın arasında işleyen "Gıdı Gıdı" adlı bir tren
- Fabrika kooperatifinin kantin, lokanta ve fırın işletmeleri
- Tarımsal ve kimyasal araştırma laboratuvarı ve R+D departmanı
- Fabrika ve Nazilli'ye su ve elektrik sağlayan üniteler
- Demir ve çelik üreten atölye
- Sümerbank futbol, basketbol, güreş, bisiklet takımları
- Tasarım okulu
- Türk hamamı
- Halk ve Batı Klasik Müzik koroları
- Sümer Halkevi
- 700 sandalyeli sinema ve tiyatro salonu
- Balo ve halk dansları ekipleri

Tanzen kitabımdaki bu listeyi görünce oldukça şaşırdı ve Batı'da iktisadi devlet teşekküllerinin bu tür sosyal fayda sunan fonksiyonlarının pek önemli olmadığını söyledi. Ders kitaplarında, iktisadi devlet teşekküllerinin bir tür doğal monopol konumları nedeniyle, maliyeti düşürmelerinin tek amaç olduğunu vurguladı. Örnek olarak ABD'deki Tennessee Wally Authority'nin (Tennessee Vadisi Yönetimi) amacının çiftçilere su ve elektrik sağlamak olduğunu ve benim saydığım dışsallıkların ya da sosyal faydaların düşünülmediğini söyledi. Ben ise, bu sayılan dışsallıkları ya da sosyal faydaları sağlayan yeni kurulan yüzlerce iktisadi devlet teşekkülü aracılığıyla, Türkiye'nin 1930'lu yıllarda %15'lere ulaşan bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı kısa zamanda gerçekleştirdiğini vurguladım. Bu projenin hangi hükümete ait olduğunu sorduğunda ve ben Atatürk'ün olduğunu söylediğimde, onun iktisatçı olmadığını söyledi. Ben ise, Atatürk'ün yeterli düzeyde ekonomi bilgisine sahip olduğunu belirttim. Öğrenci iken Atatürk'ün Çankaya'daki kütüphanesini ziyaret etmiş ve orada Schumpeter'in Fransızca yayınlanmış olan ekonomi kitabının bazı cümlelerinin Atatürk tarafından altının çizili olduğunu görmüştüm. Schumpeter, sosyalizmin ve kapitalizmin iyi yönlerini temel alan bir ekonomik sistemin en iyi sistem olduğunu ileri sürmüştür. Schumpeter'in görüşleri ayrıca son yıllarda gelişmiş ülkelerdeki "halk

kapitalizmi" uygulamasının da teorik yapısını oluşturmuştur. Düşüncelerimi bu şekilde kanıtlamaya çalıştım.

Tanzen ile en son konuştuğumuz konu Amerikan demokrasisinin giderek düşen kalitesi idi. Tanzen'i bu konuda en çok rahatsız eden olay, bireysel silahlanma yasasına karşı siyasal karar alma mekanizmasının yetersizliği ve başarısızlığıydı. Ona göre, Amerika'da demokrasinin bütün kurumlarının varlığına ve nüfusun büyük bir çoğunluğunun bireysel silahlanmaya "hayır" demesine karşın, bu konuda olumlu bir karar alınamaması onu oldukça üzüyordu. Çünkü liseye devam eden torunlarının geleceğinden endişe ediyordu. Siyasal karar alma mekanizmasının etkinsizliğinin nedeni olarak ise, Cumhuriyetçi senatörler ile silah üreten ve satan tekelleri savunan kanun simsarlarının engellemelerini gösteriyordu.

Kamu iktisadi teşekküllerinin önemi konusunda Tanzen'i ikna ettiğimi düşünüyorum. Şöyle ki, Tanzen artık IMF'de çalışmadığından daha tarafsız düşünüyordu ve görüşlerini serbestçe açıklıyordu. *Devleti Kemiren Karıncalar* adlı bir kitabının kongrede tanıtımını yaparken son derece mutluydu. Kitabının içeriği de görüşlerimi doğrulamaktaydı. Ayrıca mutlu bir emekli olarak eşiyile birlikte dünyayı geziyordu. Bana en son gönderdi-

ği mailde ise, Türkiye ile ilgili olarak 1500 kadar kare çektiğini ve dünyada gezdiği yerler arasında en çok Kapadokya'yı ve Pamukkale'yi beğendiğini yazmıştı.

Klasik Müziğin Gücü

Sonuç olarak, uluslararası konferanslarda yabancı meslektaşlarla kolay iletişimde bulunmamda ve dostluk ilişkilerini geliştirmede iki faktörün önemli olduğunu düşünüyorum. Bunlardan birisi asistanlığım sırasında Richard Musgrave'in ünlü kitabı *The Theory of Public Finance* adlı yapıtını Türkçeye çevirmem olmuştur. Böylece, kamu ekonomisi alanında literatürü daha iyi anlama olanağını buldum. Ayrıca bu kitap gelişmiş ülkelerin üniversitelerinde özellikle doktora derslerinde okutulduğu için yabancı öğretim üyeleri tarafından biliniyordu. İkincisi ise, henüz ilk okuldayken klasik müziği tanıma olanağını bulmam ve sevmem olmuştur. Böyle bir olanağı ise, ilkokul öğretmenim olan ağabeyimin, Köy Enstitüsü mezunu olması sağlamıştı. Şöyle ki, daha ilk okuldayken Beethoven'in Menuet'ini büyük bir zevk alarak mandolinle çalmaya başlamıştım.

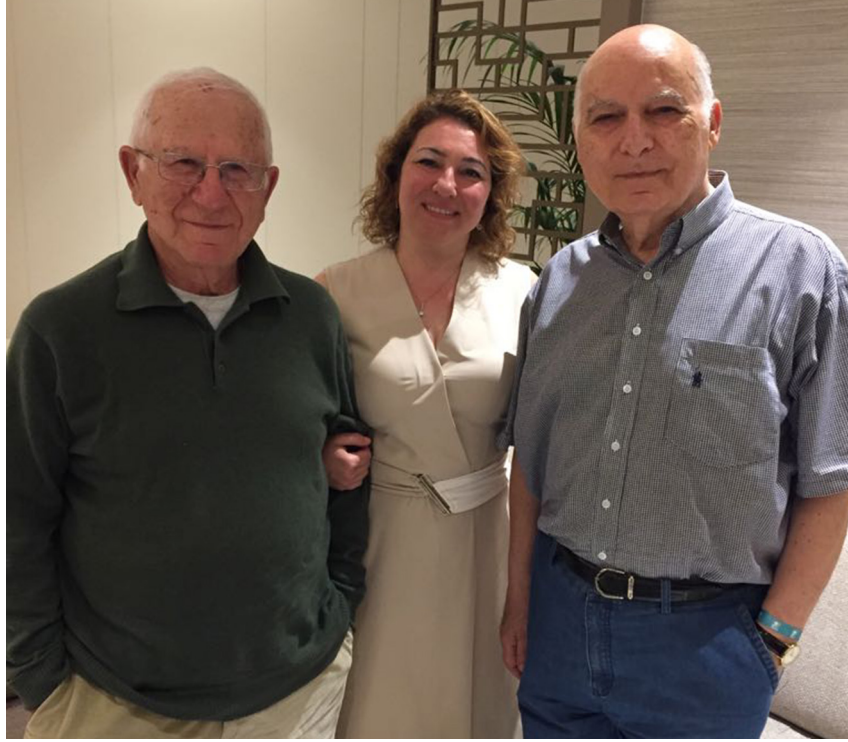
Benzer bir deneyimi, 1970'li yıllarda yine ünlü bir kamu ekonomisti olan Jack Wiseman ile birlikte yaşadım. Wiseman ile Uludağ Üniversitesi'nde vereceği bir derste çevirmeni olmak üzere Bursa'ya gitmiştik. Ayrıca kendisini oturmakta olduğum Heybeliada'da misafir etmiştim. Wiseman'den Türkiye ekonomisinin sorunları konusunda da çok şey öğrendim. Bunlardan birisini hiç unutamam. Wiseman, Özal Hükümeti döneminde özelleştirme uzmanıydı ayrıca Marmara ve Boğaziçi Üniversiteleri'nde ders vermekteydi. Boğaziçi Üniversitesi'nin misafirhanesinde kaldığı sırada, sık sık elektrik kesintisi olduğu için çalışmadığından şikayet ediyordu. Anlattığına göre, elektrik her kesildiğinde çağrılan tamirci gelip tamir edip gidiyordu. Ama sorun bir türlü çözülüyor, birkaç saat sonra elektrik yine kesiliyordu. Wiseman, sorunun niçin çözülmediğini düşündükten sonra, tamircinin elinde binanın elektrik ağını içeren projesinin olmadığını fark eder. Proje bulunduktan sonra sorun da kendiliğinden çözülür. Çünkü elektrik kesintisi, Wiseman'in odasındaki hatlarla ilgili olmayıp başka bir kattaki arızadan kaynaklanmaktadır. Ne var ki, tamirci bunun farkında değildir. Buradan Türkiye'de tamircilerin Batı'da olduğu gibi teknik ve pratik eğitimden geçemedikleri için verimsiz oldukları sonucunu çıkarır.

Wiseman de Türkiye'yi çok seviyordu. Yalova Termal kaplıcaları gezintimizde "Türkiye'nin yurtdışına

sattığı meyve ve sebzelerin ambalajının yeterli derecede koruyucu olmaması nedeniyle çok büyük döviz kaybınız var" demişti. O yıllarda çilek gibi çok kısa zamanda bozulan ve kasalarla yurtdışına gönderilen meyve ve sebzenin kısa sürede bozulduğunu ve döküldüğünü söylemişti. Kanımca soruna ilişkin önerileri danışmanı olduğu hükümetçe kabul edilmiş olmalı ki, günümüzde daha sağlıklı ambalajlama yapılmaktadır.

Klasik müzik kültürünün yabancı meslektaşlarla iletişim kurmada ne kadar yararlı olduğunu ve dostlukları güçlendirici bir öge olduğunu Wiseman ile birlikteliğimiz sırasında da gördüm. Wiseman de Beethoven'i çok seviyordu. Ancak benim Elgar'ın Viyolonsel Konçertosu ve Enigma Varyasyonları'nda yer alan Nimrod'dan bahsetmem onu bayağı şaşırtmıştı ve mutlu etmişti. Çünkü, Elgar bir İngiliz besteciydi ancak Kıta Avrupası'nda pek önem verilmiyordu.

Klasik müzik kültürünün kaliteli dostlukların kurulmasında çok faydalı olduğunu çok kez yaşayarak öğrendim. Bunu yine 1990'lı yıllarda Varna'da toplanan bir Uluslararası Maliye Enstitüsü konferansında yaşadım. Konferans sonrasında düzenlenen bir gezide katılımcılarla Bulgaristan'ın turistik yörelerini gezmekteydik. Hareket halindeyken otobüsün radyosunda oldukça dinlendirici bir parça çalınıyordu. Herkes, eserin kime ait olduğunu merak etmekteydi. Çoğunluk Chopin olduğunu, birkaç kişi ise, Mozart olduğunu söylüyordu. Bense, Mozart'ın Elvira adlı (21. Piyano Konçertosu'nun) adagiosu olduğunu söylemiştim. Kimse eserin tam adını bilmediğinden, doğru cevabı benim verdiğimi kanıtlayamıyordum. Ancak, yanımda oturan ve Doğu Londra Üniversitesi Rektörü olan meslektaşım Frank Gould, o zamanlar internet olmadığından, benim verdiğim yanıtın doğru olduğunu Londra'ya gittikten sonra öğrenebildiğini mektupla bildirdi. Frank'la dostluğumuz böylece başladı ve sonraki konferanslarda daha da ilerledi. Kendisi İstanbul'da toplanan kongreye de katıldı.

Genç Akademisyenlere Önerilerim

Doktor ve doçent olduğum dönemlerde Uluslararası Maliye Enstitüsü'nün her iki yılda bir farklı bir ülkede düzenlenen konferanslarına büyük bir heyecanla katıldım ve 10-15 kadar meslektaşımınla yakın dostluk ilişkisi kurdum. Hepsinin de ortak özelliği uzmanlık konuları üzerinde iyi yetişmiş olmaları ve klasik müzikten zevk almalarıydı. Klasik müziğe daha ilkokul yıllarında başlayan ilgi ve sevgim yabancı meslektaşlarımla kolay ilişki kurabilmemi sağladı.

Klasik müziğin Batılı bilim insanlarıyla kolay iletişim kurmanın bir unsuru olduğuna inandığımdan, geçen dönem Hukuk Fakültesi öğrenci ve öğretim elemanları için "Ünlü Klasik Müzik Eserleri" adlı internet programını asistan öğrencilerim Mehmet Ensar Demirel ve Berfin Deniz ile birlikte yürütmeye başladık. Projemizi geliştirmek için Kadir Has Üniversitesi'nin bütün öğrenci, öğretim elemanları ve çalışanlarının katılımına açmış bulunmaktayız.

Sonuç olarak genç akademisyenlerimize yurtdışındaki bilim insanlarıyla iletişim kurabilmek için iki önerim olacak: Birincisi, meslekleriyle ilgili ciddi bir kitabı Türkçe'ye çevirmeleri, ikincisi ise, klasik müzik kültürlerini arttırmaları....